

УДК 378.147:159

АНАЛІЗ СТАНУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Байбекова Н. Р.

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди,
Україна, м. Харків

У статті висвітлюються актуальні питання професійної підготовки майбутніх психологів до консультативної діяльності, аналізується сучасний стан їхньої готовності до консультативної взаємодії. Професійне становлення майбутніх психологів розглядається в аспекті засвоєння спеціальних умінь та оволодіння психологічними техніками для успішного здійснення консультативної діяльності. Зроблено спробу розкрити специфіку професійної підготовки майбутніх психологів до консультативної діяльності в рамках сучасної системи вищої освіти.

Ключові слова: майбутній психолог, професійне становлення особистості, консультативна робота, професійна підготовка, вищий навчальний заклад.

Байбекова Н. Р. Анализ состояния подготовки будущих психологов к консультативной деятельности / Харьковский национальный педагогический университет имени Г. С. Сковороды, Украина, Харьков

В статье освещаются актуальные вопросы профессиональной подготовки будущих психологов к консультативной деятельности, анализируется современное состояние их готовности к консультативному взаимодействию. Профессиональное становление будущих психологов рассматривается в аспекте усвоения специальных умений и овладение психологическими техниками для успешного осуществления консультативной деятельности. Сделана попытка раскрыть специфику профессиональной подготовки будущих психологов к консультативной деятельности в рамках современной системы высшего образования.

Ключевые слова: будущий психолог, профессиональное становление личности, консультативная работа, профессиональная подготовка, высшее учебное заведение.

Baybekova N. R. Analysis of the state of preparation of future psychologists to advisory activities / Kharkov national pedagogical university named after G. S. Skovoroda, Ukraine, Kharkov

The article highlights the urgent issues of professional training of future psychologists to advisory activities, analyzes the current state of their readiness for consultative interaction. Professional development of future psychologists considered in the aspect of mastering specific skills and mastery of psychological techniques for the successful implementation of advisory work. An attempt to reveal the specific training of future psychologists to advisory activities within the modern system of higher education.

Keywords: future psychologist, professional growth, advisory work, training, higher education institution.

Вступ. В умовах динамічних процесів, що відбуваються в економіці України, для сучасного етапу розвитку суспільства характерна зміна освітніх парадигм, перехід до нових технологій, орієнтованим на варіативність, суб'єктність, творчу індивідуальність, особистісний потенціал фахівців, максимально готових до практичної консультативної діяльності, здатних швидко включатися в інноваційні процеси і коригувати свою професійну роботу. Як відомо, професійне становлення особистості майбутнього психолога, неможливе без відповідної фахової підготовки у ВНЗ, тому, потреба в аналізі й теоретико-методологічному обґрунтуванні професійного навчання є дуже актуальною. Саме в професійній підготовці важливо готувати майбутніх психологів до консультативної діяльності.

Загальна постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Як показує аналіз сформована система підготовки психологів орієнтована переважно на інформаційне забезпечення

студентів, слабо озброюючи їх досвідом практичних відносин у сфері обраної професії, спілкуванні та консультаційної взаємодії. Складність і багатоплановість входження майбутніх психологів у практичну консультативну діяльність вимагає адекватної підготовки, насамперед у рамках навчального процесу, підготовки, яка зможе поєднати теоретичні знання та практичні вміння в єдине ціле. У процесі професійного становлення у ВНЗ майбутній психолог повинен оволодіти цілою системою умінь для здійснення психодіагностичної, психокорекційної, консультаційної, психотерапевтичної, тренінгової, психопрофілактичної роботи [1]. Саме тому на перший план виходить питання не просто підвищення рівня теоретичної професійної підготовки психологів, а насамперед створення умов для практичної консультативної насиченості педагогічного процесу професійного становлення майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел показав, що в сучасній вітчизняній психології є чимало досліджень, присвячених різноманітним психологічним аспектам професійної діяльності і професіоналізації особистості загалом (О. Єрмолаєва, Л. Захарова, Е. Зеєр, С. Климов та інші) і професійного становлення майбутніх психологів зокрема (Г. Абрамова, І. Андрійчук, М. Бадалова, Ж. Вірна, Л. Долинська, В. Панок, Н. Пов'якель, Л. Уманець, Н. Чепелева, Н. Шевченко, Л. Шнейдер та інші).

Слід відзначити, що в наукових працях недостатньо приділяють увагу консультативній діяльності. На основі аналізу знаходимо думку про те, що професійна підготовка майбутніх психологів до консультативної діяльності здійснюється у новій особистісно орієнтованій парадигмі, передбачати актуалізацію професійно важливих особистісних якостей, орієнтуватись на формування професійної компетентності психолога, а також створення системи професійних навичок, які дозволяють досягати професійного успіху, самореалізації, набуття професійної культури спілкування, професійної інтуїції.

Визначенню професійно значущих якостей практичного психолога приділено чимало уваги в науковій літературі (Г. Абрамова, М. Амінов, Р. Овчарова, Г. Прихожан, Л. Фрідман та інші). Але недостатньо вивченим є

питання про те, якими спеціальними здібностями повинен володіти психолог, щоб успішно виконувати консультативну діяльність. Разом з тим, сучасна практика діяльності психологів у нашій країні виявляє недостатній рівень професійної готовності до розв'язування спеціальних задач, і, в тому числі, до ефективної консультативної діяльності.

Професійна підготовка майбутніх психологів розглядається в різних аспектах. Особлива увага приділяється проблемам формування в майбутніх психологів особистісної, зокрема, мотиваційно-сислової підготовки до професійної діяльності. Однак питання цілеспрямованого формування до консультативної діяльності майбутніх психологів на етапі опанування фаху висвітлені недостатньо й потребують більш детальної розробки.

Мета статті полягає у проведенні аналізу підготовки майбутніх психологів до розв'язування консультативної діяльності.

Виклад основного матеріалу статті. У сучасних умовах вищої школи професійна підготовка психологів має такі компоненти, як набуття теоретичних знань в галузі психології та суміжних з нею наук, вивчення яких необхідне для практичної роботи на високому рівні; знання, що є необхідними для організації успішної практичної діяльності психолога; формування вмінь практичного консультування та спілкування з іншими людьми.

Велика кількість проблем повсякденного життя, з якими стикаються у своїй практиці майбутні психологи, пов'язана з труднощами розвитку та пристосування особистості, дисгармонією міжособистісних стосунків, соціальними девіаціями, віковими кризами. Широке коло таких проблем потребує від психолога професійної компетентності, інтелектуальної та особистісної зрілості, розвинутого професійного мислення. Саме тому постає вкрай необхідною відповідна підготовка майбутніх психологів у вищій школі. У цьому контексті проблема консультативної діяльності майбутніх психологів набуває нового смислу, змінюються критерії професійної готовності фахівця. Безперечно, основна мета психологічного консультування – це надання психологічної допомоги, тобто розмова із психологом повинна допомогти

людині у вирішенні її проблем і налагодженні міжособистісних стосунків з оточуючими. Але відповіді однозначно на питання, у чому саме і як ця психологічна допомога повинна надаватися, не так просто. Власне кажучи, людині, що побувала на прийомі у фахівця, повинно стати краще, ніж було «до того», і якщо вона дійсно почуватиме себе краще, – то це може бути критерієм того, що допомогу було надано [6]. Незважаючи на те, що задоволення запитів клієнта і вважається найважливішим показником ефективності консультування, особливості роботи майбутнього психолога значною мірою залежать від характеру проблем клієнта.

Учені висловлюють думку про те, що професійна підготовка майбутніх психологів має відбуватись у новій особистісно орієнтованій парадигмі, має активізовувати та розвивати професійно важливі особистісні та професійні якості, створення системи професійних умінь та навичок, які дозволяють самореалізовуватись, набувати професійної культури спілкування, професійної рефлексії та інтуїції. На думку Н. Чепелевої, система організації підготовки практичного психолога повинна включати світоглядний, професійний та особистісний рівні, спрямовані як на формування професійної свідомості, психологічної культури та професійно значущих особистісних якостей, так і на оволодіння відповідною системою знань, технологією практичної діяльності майбутнього психолога [3].

На сучасному етапі розвитку українського суспільства майбутні психологи мають вивчати практичний психологічний досвід, формувати власну професійну майстерність, самовдосконалюватись, розвивати професійне мислення, соціальну активність, творчість та креативність, здібності планувати, прогнозувати, передбачати та імпровізувати.

Досвід роботи психологів яскраво свідчить, що однієї базової психологічної освіти для набуття професіоналізму психологів недостатньо. Зокрема, можна означити шляхи формування професіоналізму майбутніх психологів, які можна застосовувати у процесі фахової підготовки [2]. По-перше, це отримання новітніх корисних знань в тих галузях сучасної

психології, які лежать в основі практичної діяльності психологів, що можуть набуватися на спеціальних факультетах підвищення кваліфікації, курсах, семінарах, а також самостійно за рахунок постійного знайомства з новітніми науковими та науково-практичним публікаціями. По-друге, підготовка та складання кваліфікаційних іспитів для отримання певного розряду та проходження стажування під керівництвом більш досвідчених психологів. По-третє, проходження психологічного консультування в ролі клієнта. У такому разі передбачається можливість поглибленого професійного самовизначення і формування особистості професіонала.

Проблема ж аналізу стану підготовки майбутніх психологів нерозривно пов'язана із необхідністю формування тих або інших професійних якостей, здібностей та індивідуально-особистісних особливостей, необхідних фахівцю відповідного профілю. У цьому контексті навчально-виховний процес повинен забезпечувати умови для формування у студентів таких груп інтересів, потреб, переконань, які б спрямовували їх на особистісну та професійну самореалізацію і самовдосконалення.

Висновки. Процес підготовки майбутніх психологів до консультативної діяльності має орієнтуватись на використання психологічних засобів активізації професійного становлення студентів у формах психологічної діагностики професійно-необхідних якостей, соціально-психологічних тренінгів особистісного та професійного зростання, які спрямовані на розвиток відповідних утворень у особистості майбутнього фахівця.

Література:

1. Акопов В. Г. Профессиональное сознание – ключевое понятие подготовки специалистов / В. Г. Акопов // Психологические аспекты формирования профессионального сознания в процессе подготовки специалистов в вузе. – Куйбышев, 1989. – С. 164-20.
2. Липіна О. Проблеми особистісно-професійного розвитку майбутнього психолога / О. Липіна // Соціальна психологія. – 2008. – № 4. – С. 130.

3. *Основи практичної психології* / В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева та ін. – К. : Либідь, 1999. – С. 536.

4. *Психология личности : хрестоматия* / сост. Д. Я. Райгородский. – Самара : БАХРАХ, 1999. – С. 570.

5. Сафин В. Ф. *К проблеме профессионального самоопределения личности и ее активности* / В. Ф. Сафин // *Вопросы самоопределения личности и ее активности: межвуз. сб. науч. тр.* – Уфа, 1985. – С. 107.

6. *Психологічне консультування та корекція. Модульно-рейтинговий курс : навч. посіб.* – К : ВД «Професіонал», 2005. – С. 656.

References:

1. Akopov V. G. Professionalnoe soznanie – klyuchevoe ponyatie podgotovki spetsialistov / V. G. Akopov // *Psikhologicheskie aspekty formirovaniya professionalnogo soznaniya v protsesse podgotovki spetsialistov v vuze.* – Kuybyshev, 1989. – S. 164-20.

2. Lypina O. Problemy osobystisno-profesiinoho rozvytku maibutnoho psykholoha / O. Lypina // *Sotsialna psykholohiia.* – 2008. – № 4. – S. 130.

3. *Osnovy praktychnoi psykholohii* / V. Panok, T. Tytarenko, N. Chepelieva ta in. – K. : Lybid, 1999. – S. 536.

4. *Psikhologiya lichnosti : khrestomatiya* / sost. D. Ya. Raygorodskiy. – Samara : BAKhRAKh, 1999. – S. 570.

5. Safin V. F. *K probleme professionalnogo samoopredeleniya lichnosti i ee aktivnosti* / V. F. Safin // *Voprosy samoopredeleniya lichnosti i ee aktivnosti: mezhvuz. sb. nauch. tr.* – Ufa, 1985. – S. 107.

6. *Psykholohichne konsultuvannia ta korektsiia. Modulno-reitynhovyi kurs: navch. posib.* – K : VD «Profesional», 2005. – S. 656.